

Отже, цензура – це невід’ємна складова друкованих ЗМІ, яка впливає на систему цінностей людини. Ця проблема набуває особливого значення в сучасних умовах, коли в суспільстві відбувається активний процес перегляду та трансформації існуючих ідеалів, і від діяльності преси великою мірою залежить формування нового бачення соціальної дійсності. Питання впливу цензури на українські друковані ЗМІ в процесі історичного розвитку стануть предметом наших подальших досліджень.

Джерела та література

1. Бізбіз Т.О., Усі уроки до курсу «Людина і світ» 11 клас. — Х.: Видавнича група «Основа», 2011.
2. Кузнецова О.Д. Засоби масової комунікації / О.Д. Кузнецова. — Львів : ПАІС, 2005. — 200 с.
3. Мак-Люэн М. Галактика Гутенберга: Сотворение человека печатной культуры / Мак-Люэн Маршалл. — К. : Ника-Центр, 2003. — 432 с.
4. Мащенко І.Г. Радіо і телебачення: від джерел – до космічних висот / І.Г. Мащенко. — К. ; Миколаїв : ТЕТРА, 2003. — 416 с.
5. Московцева В.В. Типологія друкованих засобів масової інформації / В.В. Московцева. — Запоріжжя : ЗДУ, 2002. — 44 с.
6. Нечай О.Ф. Основы киноискусства / О.Ф. Нечай. — М. : Просвещение, 1989. — 288 с.
7. Наталя Марисюк. Історія свободи слова як історія цензури // Друковані версії, за що критикують медіа? — № 18. — 2011.
8. Основы теории коммуникации / М.А. Василик, М.С. Вершинин, В.А. Павлов та ін.]. — М. : Гардарики, 2003. — 615 с.
9. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Б. Потятиник. — Львів : ПАІС, 2004. — 312 с.
10. Юренев Р.Н. Чудесное окно: краткая история мирового кино / Р.Н. Юренев. — М. : Просвещение, 1983. — 287 с.
11. <http://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/istoriya-svobody-slova-yak-istoriya-tsenzury.html>
12. http://uk.wikipedia.org/wiki/Цензура_в_Україні
13. <http://myblox000.blox.ua/2013/04/Tsenzura-i-svoboda.html>
14. <http://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=%D1%96%D1%81%D1%82%>
15. <http://vchitel.info/konspekti-urokiv/lyudina-i-svit/11-klas-lyudina-i-svit/181-zasobi-masovoyi-informaciyi-ta-yih-rol-u-suspilnomu-zhitti.html>
16. <http://ua.textreferat.com/referat-5630-1.html>
17. (www.telekritika.ua/doc/images/news/54...)

УДК 947 (477): 2

О.А. Бундак

СТАВЛЕННЯ ВСЕРОСІЙСЬКОГО СЕЛЯНСЬКОГО СОЮЗУ ДО РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ (ЗА ДОКУМЕНТАМИ РІЗНИХ ФОРУМІВ ВСЕРОСІЙСЬКОГО СЕЛЯНСЬКОГО СОЮЗУ)

На основі аналізу документів Всеросійського Селянського Союзу (далі ВСС) (матеріалів з'їздів, протоколів та постанов, присудів сходів ВСС) проаналізовано точки зору різних представників цієї організації щодо ставлення до релігії та церкви на початку ХХ століття. Зроблено висновок про компромісність процесу взаємодії та впливу церкви на селянство при офіційній підтримці останньої державою, полярність та неоднозначність суджень та висновків учасників цих форумів.

Ключові слова: *Всеросійський Селянський Союз, присуди, сходи, селянське світосприйняття, церковні землі, менталітет, релігійний світогляд.*

Отношение Всероссийского Крестьянского Союза к религии и церкви в начале XX века (по документам различных форумов Всероссийского Крестьянского Союза)

Аннотация: *На основе анализа документов Всероссийского Крестьянского Союза (далее ВСС) (материалов съездов, протоколов и постановлений, приговоров сходов ВСС) проанализированы точки зрения различных представителей этой организации по отношению к религии и церкви в начале XX века. Сделан вывод о компромиссности процесса взаимодействия и влияния церкви на крестьянство при официальной поддержке последней государством, полярность и неоднозначность суждений и выводов участников этих форумов.*

Ключевые слова: *Всероссийский Крестьянский Союз, суды, сходь, крестьянское мировосприятие, церковные земли, менталитет, религиозное мировоззрение.*

All-Russian Relations Krestyanskoho Union rolled religion and the church in the early XX century (in documents DIFFERENT forumov Krestyanskoho All-Russian Union)

Abstract: *On the basis of analysis of documents Krestyanskoho All-Russian Union (hereinafter VSS) (sъездov of materials, protocols and passed, pryhovorov ladder VSS) osuschestvlen Points of view analysis DIFFERENT representatives etoy organization relationships in k religion and the church in the early XX century. Conclusion Done at kompromyssnosty process interaction and Effect church for the support of peasantry in ofytsyalnoy posledney state, polarity and ambiguity judgments and conclusions etyh forumov participants.*

Key words: *Krestyanskyu All-Russian Union суды, shody, krestyanskoe myrovospriyatye, tserkovnye land, mentality, relyhyoznoe worldview.*

На сучасному етапі релігія перестає визначати людську діяльність з колишньою беззастережністю, бути головною інстанцією, яка легітимує соціальні інститути та стосунки між ними. Вона дедалі більше замикається у сфері особистісного переживання, все більшої значущості набуває індивідуальний релігійний досвід, але водночас і включається в процеси глобалізації. З рівня формування ціннісної структури суспільства релігія зміщується на рівень побудови індивідуального світу.

Виявлення закономірностей та своєрідностей капіталістичних змін на українських землях у ХХ ст., в контексті релігійного світогляду селянства є важливим компонентом характеристики конфесійних трансформацій, що були зумовлені знаменними подіями та епохальними змінами. Ряд подій суспільно-політичного, національно-економічного та релігійного характеру (уніфікація та зросійщення церковно-релігійного життя на українських землях, ліквідація самодержавством Уніатської церкви наприкінці ХVІІІ - в першій половині ХІХ століття, ліквідація кріпосного права в 1861 р., Маніфест 17 жовтня 1905 р., революційні події у царській Росії) відіграли значиму роль для збереження релігійної та національної строкатості населення України на початку ХХ ст. Українські землі у розглядуваний період були розділені між великими імперіями – Російською та Австро-Угорською, що обумовлювало певну специфіку релігійного життя на означених територіях.

Українське суспільство на початку ХХ ст. були неоднорідним і складалося з певної кількості станів. З кожним станом було пов'язано своє коло політичних і майнових прав та обов'язків, специфічний уклад життя та побуту. Кожний стан був носієм відповідного типу культури, що безпосередньо було пов'язано з системою релігійних вірувань та переконань.

Могутнім об'єднуючим чинником у таких умовах виступали релігія і церква. Визначальна роль релігії і церкви у всіх галузях суспільного і культурного життя складала принципову особливість української культури розглядуваного періоду. Церква підпорядкувала собі політику, мораль, науку, освіту і мистецтво. Весь світогляд людини (насамперед селянства) був теологічним.

Релігія в цих умовах виступала важливим регулятором суспільних відносин на селі; саме у процесі соціалізації селянин отримував чіткі уявлення про норми і правила поведінки в різних місцях і ситуаціях. О. Михайлюк наголошує, що разом із жорсткою релігійною регламентацією поведінки вироблялася звичка до підпорядкування старшим, смиренності і слухняності, що і лежить в основі релігійних повчань та настанов [6, с. 60].

Предметом нашої наукової розвідки є розкриття ставлення різних представників Всеросійського Селянського Союзу до релігії і церкви на основі аналізу документальних матеріалів в умовах суспільно-політичних змін початку ХХ століття.

У сучасній українській та зарубіжній історіографії присутні праці, які в тому чи іншому аспекті висвітлюють діяльність ВСС, це насамперед роботи М. Свідзинського, Н. Кірюхіної, Д. Колесніченко, А. Курьонішева, О. Федькова, В. Магася та ін. Присутні і дослідження, що стосуються ментальності селянства в першій половині ХХ ст. – О. Михайлюка, Ю. Присяжнюка, які проливають світло на внутрішній світ селянина в умовах модернізації. Проте, на сьогодні немає комплексного дослідження, яке би розглядало ставлення різних представників Всеросійського Селянського Союзу до релігії і церкви в 1905 р., що і визначає актуальність запропонованої проблематики.

Створення ВСС влітку 1905 р. було наслідком політичної консолідації селянства і його боротьби проти поміщицького землеволодіння та самодержавного політичного устрою. Об'єднанню селянства всіляко сприяла демократична інтелігенція, яка при формуванні програми Селянського союзу внесла до неї елементи народницької ідеології. Д. Колесніченко наголошує, що Союз об'єднав все селянство,

відображаючи таким чином його хитання між реформізмом та революційністю, і не був ні організацією сільської бідноти, ні організацією заможних селян [4, с. 299].

Про соціально-класовий склад цієї організації можна судити на основі матеріалів, що є в наявності – по 30 волосних і сільських комітетах Союзу, хоча ці свідчення далеко не завжди є повноцінними: як правило в них не вказується майнове становище селян, а також партійна приналежність членів комітету. 8 комітетів із 30 склалися виключно з селян. У всіх інших – селяни склали більшість. У шести комітетах, крім селян, були вчителі, в трьох – фельдшери і лікарі, в 4 – волосні та сільські писарі, а в 2 – священики, у 3 – куркулі [3, с. 60]. Моделі поведінки селян у багатьох випадках можна було наперед спрогнозувати, що було обумовлено стереотипністю мислення та загальним світосприйняттям людини традиційного суспільства. Серед характерних рис, що визначали світогляд селянина в розглядуваній період, можна відмітити еталонність, традиційність, ієрархічність, емоційно-чуттєве ставлення до навколишнього світу, яке визначалося певними зразками, які вже устоялися.

Щоденне життя селянства було строго розміреним, у багатьох випадках навіть політичні катаклізми відволікали його від основних занять та думок на невеликий проміжок часу. Це було більш-менш одноманітне життя, яке в більшості мало ритуалізований характер. «Ритуал постає як найдавніший спосіб збереження інформації в неписьменному суспільстві. Інформація, зафіксована і збережена в системі ритуалів, містила в собі, по-перше, ту чи іншу картину світу, а по-друге, певну модель, стереотип, зразок, поведінки людей в особливо значущих ситуаціях. Сенс ритуалу – саме в повторенні, у відтворенні картини світу, що склалася, і уявлень про адекватну поведінку. Традиційному суспільству взагалі притаманна ритуалізація всіх сторін життя, диктат ритуалу. Ритуал тут – одна з основних форм контролю» [6, с. 52].

Селянське світосприйняття визначалося «владою землі». Представник Володимирської губернії на Установчому з'їзді Всеросійського Селянського Союзу 31 липня-1 серпня 1905 р. говорив, що «... Земля в народній свідомості – Божий дар, як повітря і вода. Її повинен отримати той, хто має в ній потребу. Скільки потрібно, стільки і отримуй. Селяни на землі, дворяни при дворі; у них земля лише придаток. За землю їх зовсім не потрібно винагороджувати. Якщо уже винагороджувати, то швидше за все слід винагороджувати монастирі і навіть залишити у них частину землі, тому що монастирям ми більше довіряємо, ніж дворянам. Монастирі – суспільні створіння (О. Б. - організації) і моляться за народ» [7, с. 26]. «Бог дав землю всім однаково; для нас земля – годувальниця і «поилица» - заявляв представник Костромської губернії [7, с. 26-27]. Ці висловлювання показували істинне ставлення населення до землі, яка була для них змістом всього життя, і асоціювалася з чимось священним, тим, заради чого вони живуть, чим дихають, над чим думають протягом всього свого життя. «... Земля – істинна мати кожного. Вона не є справа рук людських, її створив Дух Святий», - наголошував представник Харківської губернії [7, с. 27]. «Влада землі» задає ритм селянського життя. Ритм формує уявлення про час, переборює межу між минулим і майбутнім на користь минулого. Ритм проявляється у всьому. формуючи циклічність життя» [6, с. 51].

У виступах на селянських сходах та з'їздах ВСС неодноразово піднімалося питання про ставлення ВСС до церковних та монастирських земель. На цьому наголошував В. Гармиза [2, с. 138]. Питання про ліквідацію приватної власності на землю, і передачу всіх приватновласницьких, казенних, удільних та монастирських земель в розпорядження самого народу – основне питання у виступах делегатів Установчого з'їзду ВСС. Пропонувалися різні шляхи передачі землі – викуп, націоналізація чи соціалізація. «Не повинні належати викупу – церковні, монастирські, удільні, казенні, кабінетські і царські, приватновласницькі повинні відійти з викупом. Інакше ми багатьох розоримо, в тому числі і селян, що володіють приватною землею», - наголошував представник Чернігівської губернії, 1-й. [3, с. 105; 8, с. 27].

Дещо іншу пропозицію подав представник Московської губернії. 2-й. «За всю відібрану землю, чия б вона не була, не слід платити викуп. Тут говорилось між іншим, що слід монастирі винагородити. Я з цим не згоден. Монастирям земля зовсім не потрібна. Монастирі і без того користуються чужою працею. Монастир – вулик, ми – робочі бджоли, а монахи – трутні. Вони живуть в п'янстві і блуді. Монастирю лише ту землю залишити, яка обнесена стіною» [8, с. 29]. Представник Володимирської губернії 3-й, вдався до полеміки, відстоюючи свою точку зору і заявив, що його невірні зрозуміли. Він говорив, що якщо платити за землю викуп, то краще заплатити монастирям ніж дворянам» [8, с. 29]. «Що стосується монастирів, то їх є два розряди – штатні і загальножительні; другі самі землю обробляють і кормляться нею; їм можна було б її залишити», - запропонував представник Орловської губернії, 1-й. [7, с. 31].

У результаті палкого обговорення заявленого питання, присутні на Установчому з'їзді ВСС прийняли одногосно пропозицію про передачу без викупу «землі монастирські, церковні, удільні ...» [7, с. 35].

З матеріалів слідства, яке велося царською владою про діяльність ВСС, у «Доповіді сенатора Чапліна з приводу арешту Бюро Всеросійського Селянського Союзу міністру юстиції Манухіну», зазначалося, що «... Засідання Установчого з'їзду ВСС пройшло безперешкодно, не дивлячись на те, що з'їздом було постановлено про відміну приватної власності і відібрання земель монастирських, церковних, удільних... без викупу» [1, с. 29].

Серед ряду інших питань, які обговорювалися представниками ВСС, піднімалося питання про ставлення до духовенства, як до такого соціального прошарку, без якого немислиме життя селянина. Слід відмітити наявність різнополярних поглядів, які неоднаково оцінювали ситуацію з духовенством та церквою загалом. «Нам слід було б висловитися з іншого питання, яке на з'їзді багато разів порушувалося, - це питання про становище духовенства, - зауважив голова делегатської наради ВСС. - У найближчому майбутньому має бути Собор духовенства. Духovenство також організується і може бути вельми великою і шкідливою силою. Нам необхідно вимагати, щоб все православне духовенство було виборним і не затверджувалося владою. Тоді духовенство втратить свій поліційний характер, і в наших рядах буде багато делегатів - священників. Я запропонував би доручити нашому Бюро виробити, якщо дозволить час, проект окремої резолюції з цього питання» [9, с. 116].

Делегат Воронежської губ., 12-й (священик) у своєму виступі наголосив, що «В нашій постанові повинно бути сказано, що священником може бути лише той, хто здатний буде здійснити давньо-християнський ідеал «нестяжання». Священик повинен відмовитися від жалування і «побирашництва». Повинна бути тільки кружка» [9, с. 116].

Не дивлячись на те, що пропозиція висунута головою була підтримана зібранням, проте за великою кількістю зобов'язань, які лежали на Бюро і браком часу відповідна резолюція не була прийнята.

Ставлення ВСС до духовенства знайшло своє відображення в матеріалах Установчого з'їзду при розгляді питань про народну освіту. Серед інших питань, які ставилися на порядок денний – загальнообов'язковість, безкоштовність, безстановість, гарантуватися державою та бути ступеневою. Позитивний момент, який був відмічений та занотований у Постанові Установчого з'їзду ВСС 31 липня і 1 серпня 1905 р. – обов'язковість освіти для дівчаток.

Окрім того, представник Чернігівської губ. 1-й, під час обговорення освітнього питання, запропонував наступне: «Програми початкових шкіл слід змінити, при тому зовсім ліквідувати викладання Закону Божого, яке нічого не дає учням, що засвоюють тільки механічні абстрактні поняття, і замінити Закон Божий викладанням природничих наук») [8, с. 36]. «Закон Божий слід зробити необов'язковим з огляду на те, що в деяких місцях багато «раскольників», - зауважив відвідувач Н. Представник Курської губернії. 2-й, висловив своє бачення освітнього питання в релігійному контексті: «На мою думку, Закон Божий викладати тільки там і тим дітям, де цього забажає місцеве населення» [10, с. 4]. Фактично його підтримав і виступаючий представник Чорноморської губернії: «Викладання Закону Божого можна залишити в початковій школі, але викладати його в якості історії єврейського народу, як і всякі інші історії» [8, с. 36].

У кінцевому результаті, делегати прийшли до спільної думки, що «... 21. Всі школи повинні бути світськими і не повинні давати ніяких прав та переваг. 22. Викладання повинне вестися на місцевих мовах, викладання Закону Божого визнано необов'язковим і повинно бути представлено на розгляд батьків учнів» [9, с. 143].

Отже, ми бачимо, що традиціоналізм селянського релігійного світогляду на початку ХХ століття був обов'язковою складовою загального менталітету українського і російського населення. І ми погоджуємося з думкою О. Михайлюка, що така релігійність, була, швидше за все неглибокою, загальною і мала більше обрядовий або формальний характер [6, с. 54].

Велика увага представниками ВСС приділялася ролі духовенства в справі релігійно-моральної освіти народу та безпосередньої участі останніх у всіх справах, які відбувалися в державі, окрузі, окремому населеному пункті. Проте і селяни неоднозначно ставилися до настанов священників та до них самих, особливо коли вирішувалися важливі для селянства питання: селянські сходи, зчитування та роз'яснення імператорських указів, маніфестів та інших ділових паперів.

У виступі представника Донської області 1-го, коли йшла мова про зібрання населення на Донщині (сільський схід), де зачитувався текст присуду, прозвучала думка про негативне відношення як урядовців, так і священнослужителів до селянських зібрань. «... начальство не дозволяло щоб на

сходи приходили сторонні. Але цей захід є відкритим для всіх. Причому запрошення пересилалися всім - поміщикам, священикам та ін. Деякі з них і були. «Начальство» пішло на поступки – дозволило. Перешкоди були і зі сторони священиків; один із них проповідував, напр., в храмі переконуючи не слухатися керівників руху – двох братів інтелігентів» [8, с. 9].

Інколи дії священиків викликали відкрито негативну реакцію і засуджувалися. «Народ страждає не лише від уряду, панів і купців, але і від попів. Вони притісняють народ поборами і добиваються, щоб він перебував у темноті. У нас попу не полюбилось, що в чайній читають газети; зачастив туди їздити. Говорив, що не слід читати газети, що вони зовсім лишні, що наша православна релігія основана на Євангелії. Ми почали читати Боже писання і знайшли, що воно вчить зовсім не так, як вчать попи. Говорив поп іще, що дощу від того не буває, що ставляться спектаклі, люди наряджаються чортами, в масках. А сам лише думає, як нас обібрати. На добавок наклав податок – 50 коп. на дзвін, а за весілля бере по 5 руб. Де ж тут кесарево косарево?...», – наголошував представник Орловської губернії. 2-й. (інтелігент) [8, с. 17; 5, с. 40].

Неоднозначне ставлення селянства до великої приватної власності і до обслуговування її релігійними організаціями, та виникнення певного протесту проти такої організації релігійної структури, яка захищає приватновласницькі інтереси і служить опорою для самодержавства, можна говорити аналізуючи виступ представник Московської губернії. 4-й «Ось приклад поміщицької власності. Я знаю помістя гр. Орлова-Давидова «Відряду» (йому значить відрода). Його земля до самих селянських будинків прилягла, і вода по планах також його. А хіба може вода йому належати? Два попа, дві церкви, одна для графа, друга для народу. Пам'ятник Катерини поставлений, до нього, до палацу, лицем і грудями, а до церкви, задом, в церкву іти соромно. В графській церкві служба буває лише в сімейні дні, і то він забиває у себе вікно від шуму. І обідня в 10 годин...» [8, с. 17].

Не дивлячись на різносторонність, часто полярність точок зору на різних форумах ВСС щодо ставлення до релігії та церкви, однозначною серед інших політичних та демократичних вимог у різних документах, як от: свобода слова, друку, недоторканість особистості та житла, всезагальне, пряме виборче право для всього населення, яке досягло 20-річного віку – ставилася вимога свободи віросповідання. Окрім того, пропонувалася «амністія політичним злочинцям (звільнення і повернення всіх постраждалих за політичні та релігійні переконання...)» [7, с. 8].

Релігійність основної маси населення проявлялася, хоча і на загальному, поверховому рівні, у вимогах державного забезпечення духовенства, що давало б можливість останньому займатися безпосередньо церковними справами і не призначати додаткових поборів з населення, тим самим провокуючи його на негативне сприйняття церковнослужителів. Це підтверджується Присудом селян Московської губернії 1905 р., «...листопад 8 дня. Ми, нижчепідписані, Московської губ., Рузскаго у., селяни всіх поселень Хотєбцівської волості, із загальної кількості 736 всіх домогосподарів волості, що зібралися цього числа в Хотєбцівському волосному управлінні для обговорення питань, що стосуються нужд і користі селян, і при належному обговоренні всебічних питань, з загальної нашої згоди ухвалили: 7. Щоб духовенство мало платню від казни і щоб були припинені всякі побори духовенства, так як подібними поборами розбещується народ і падає релігія» [9, с. 137].

Ключовим питанням Установчого з'їзду було питання народного представництва, з приводу якого проводилися тривалі обговорення. Делегати зайняли виключну позицію, яка знайшла своє відображення в Постанові Установчого з'їзду ВСС 31 липня і 1 серпня 1905 р. У 3 розділі «Відношення Селянського Союзу до Державної думи П.4. Признано недопустимим участь у виборах: 1) військових, що знаходяться на військовій службі; 2) чинів поліції; 3) представників адміністрації(губернаторів, земських начальників, справників і т.д.); 4) духовних осіб, поки не буде проведена реформа становища духовенства, заснована на виборній основі [8, с. 24; 3, с. 104]. Саме цей аспект є доволі важливим на нашу думку, адже члени ВСС розуміли необхідність розширення власних рядів і залучення якомога більшої кількості населення, яке було готове боротися за свої права і свободи. Саме з огляду на цю обставину, представники ні Установчого, ні Делегатського з'їздів не прийшли до спільної вимоги щодо членства у ВСС; це питання залишалося відкритим.

Таким чином, документи ВСС свідчать про те, що з одного боку частина членів ВСС підтримувала експропріацію монастирських і церковних земель, інша – виступала проти. У питанні про участь духовенства у в діяльності селянській організації також не було однастайності, спостерігалася до нього двояке відношення. Не було однозначності і у ставленні представників Селянського Союзу щодо ролі та участі церкви в системі народної освіти: утвердженою в постановах ВСС була світська освіта з можливістю індивідуального вивчення слова Божого.

Загалом матеріали, якими ми оперували при висвітленні питання ставлення ВСС до релігії і церкви, дають нам можливість зробити висновок про компромісність процесу взаємодії та «всепоглинаючий вплив на селянство» церкви при офіційній підтримці державою. Адже релігія завжди виступала вагомим чинником консолідації українського суспільства, що підтверджується багатовіковою історією нашої держави.

Джерела та література

1. Бр. Мазуренко. Всероссийский крестьянский Союз. Перед судом истории. – Под. редакцией б. Председателя ВКС Семена Мазуренко. – 36 с.
2. Гармиза В. В. Рост политического сознания русского крестьянства в перыид революции 1905-1907 гг. Всероссийский Крестьянский Союз (Несколько политических заметок) / В.В. Гармиза // История СССР. – 1986. - № 6. – С. 135 – 141.
3. Кирюхина Е.И. Всероссийский Крестьянский Союз в 1905 г. / Е. И. Кирюхина // Исторические записки // Отв. ред. А. Л. Сидоров. – Москва. – Из-во академии наук СССР. - 1955. - № 50.– С. 95-141.
4. Колесниченко Д. А. Всероссийский крестьянский союз в 1905-1907 гг. / Диана Алексеевна Колесниченко. - М.: Институт российской истории РАН, 2006. - 310 с.
5. Куренышев А. А. Всероссийский крестьянский союз. 1905-1930 гг. Мифы и реальность / А. А. Куренышев - М.: АИРО–XX; СПб.: Дмитрий Буланин, 2004. - 336 с.
6. Михайлюк О.В. Селянство України в перші десятиліття ХХ ст.: Соціокультурні процеси: Монографія / О.В. Михайлюк. –Дніпропетровськ: Вид-во «Інновація». – 2007. – 456 с.
7. Учредительный съезд ВКС (Протоколы). Издания Главного Комитета ВКС.
8. Протоколы Учредительного съезда Всероссийского Крестьянского Союза. - СПб. 1905.
9. Протоколы делегатского совещания ВКС 6-10 ноября 1905 г., в Москве. / Сост. под ред. Центрального Бюро содействия ВКС. – Москва: Типография «Соколь» Г. А. Иванова и П. В. Соколова. Тверская, Глинищевский пер., дом. Бахрушина. – 1906. – 144 с.
10. ВКС. Постановления съездов Крестьянского Союза (учредительного 31 июля – 1 августа и 6 – 10 ноября 1905 г.). – Издание Северного Обласного Бюро содействия Крестьянского Союза /в С.-Петербурге/ .– С. П. – Типография Н. И. Клобукова, Линовская ул. Д. 34. – 1905 г.

УДК 94 (497.5) «1990-1999»

М. Нагірний

ПЕТРОВЦІ ЯК ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ РУСИНСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ХОРВАТІЇ

Розглянуто історію зародження та розвитку русинсько-української спільноти у Петровцях. Висвітлено різноманітні прояви культурницької діяльності тамтешньої діаспори. Охарактеризовано зовнішній аспект активностей місцевого товариства.

Ключові слова: русини, українці, Хорватія, Петровці, регіональне товариство

Рассмотрена история зарождения и развития русинско-украинского сообщества в Петровцах. Освещены различные проявления культурной деятельности тамошней диаспоры. Охарактеризованы внешние аспект активностей местного общества.

Ключевые слова: русины, украинцы, Хорватия, Петровцы, региональное общество

The history of the origin and development of the Rusyn-Ukrainian community in Petrovci is covered. The various manifestations of cultural activity of the our diaspora is shown. The external aspect of the activity of local community is characterized.

Key words: the Rusyns, the Ukrainians, Croatia, Petrovci, regional community.

В умовах глобалізації важливого значення набуває збереження ідентичності (а подекуди й самого існування) малих народів та національних меншин. Це є особливо актуальним для нашої діаспори, розкиданої по світі.

Однією з найдавніших українських діаспор є переселенці, які живуть на Балканах, зокрема, в Хорватії. Парадоксально, але вивченню культурного життя наших земляків у Хорватії у спеціальній літературі приділено обмаль уваги. Його досліджували тільки поодинокі місцеві ентузіасти –